

REGGAETON-TÖRTÉNET. A DESPACITO HATÁSA.

A LÉNYEGÉBEN AZ ÖSSZES MA SZÁMÍTÓ ZENEIPARI REKORDOT – MINDEN IDŐK LEGNAGYOBB YOUTUBE-NÉZETTSÉGE, LEGTÖBBET STREAMELT DAL – MEGDÖNTŐ *Despacito* NEMCSAK AZ ÉV SLÁGERE LETT, DE EGY UNDERGROUND BÓL NÉPSZERŰVÉ LETT LATIN STÍLUST, A REGGAETONT IS BEJÁTSZOTTA A VILÁG ÖSSZES HÁZTARTÁSÁBA.

WEYER BALÁZS.

A halhatatlanság mércéje még ma sem a YouTube-nézettség, hanem az esküvői zenekarok és az utcazenészek nagy globális repertoárja. Ők reagálnak a leggyorsabban a közönségigényre, hiszen egészen direkt összefüggés van aközött, hogy mit játszanak és hogy mennyit keresnek, illetve hogy tudják-e azokat a dalokat, amelyeket a közönség rendel tőlük. Csak azon a napon, amikor ezt írom, hallottam a Luis Fonsi-Daddy Yankee-féle *Despacitót* Belo Horizonte-i utcazenésztől, Ekrem Mamutovic szerb rezesbandájától (akik amellet, hogy fellépnek külföldön is, az esküvők nélkül felkopna az álluk) és balmazújvárosi serdülő gyerektől. Ami bekerül ebbe a repertoárba, az örökre ott marad a kollektív emlékezetben, márpedig a *Despacito* már ott van (ahogy a *Gangnam Style* viszont sosem volt).

SALSA HELYETT REGGAETON?

Több mint tíz éve volt, hogy Eddie Palmierivel, a már akkor is hetvenéves salsa-zongorista legendával beszélgettem és az idő nagy részében arra panaszkodott, hogy a reggaeton megöli a salsát, mert a latino fiatalok már azt szeretik és hamarosan mindenhol ez fog szólni, a salsának pedig vége lesz. Az öregnek részben igaza volt – bár a salsa nem tűnt el,

a reggaeton szép fokozatosan beszivárgott az illegál partykból, a külvárosokból, a kis karibi országokból a chicano negyedeken át az amerikai és ezen keresztül a globális mainstreambe.

Érdekes tanulmány lenne, hogy hányszor ismételte már ez a minta magát a zenetörténetben: lenézett-megbélyegzett underground trend – coolság, korai hype – mainstream sztárok elkezdi a felszíni stílusjegyeit beemelni (a reggaeton esetében Shakira, Ricky Martin, Enrique Iglesias stb.) – a kilúgozott verzió egyszer csak berobban a tömegkultúrába (*Despacito*). Igen, a *Despacitóról* van szó a Világrecorderben. Ami a *Despacitóval* történt, az ugyanis körülbelül olyan jelentőségű a reggaetonban, mint amit a *Soul Makossa* világsikere okozott az afrikai zenének a hetvenes években.

TITKOS ÖSSZETEVŐ: A DEMBOW

Nem véletlenül félt Eddie Palmieri tőle, a reggaetontól, abban ugyanis szinte minden megvan, ami a salsát annyira menővé tette a negyvenes-ötvenes években: ami a salsában a clave által diktált lüktetés, az a reggaetonban a jellegzetes, visszhangosított pergódob által diktált „dembow” ritmus, amit a leggyakrabban

úgy írnak át, hogy boom-ch-boom-chick. A dembow egyébként egy jamaicai irányzat volt a nyolcvanas években, aminek a lassabb, vontatottabb verziója lett a dancehall, de a név inkább **Shabba Ranks** 1990-es *Dem Bow* című száma miatt került a reggaetonba, mert ezt (vagy alternatívaként ennek egy évvel későbbi, a **Nando Boom** általi feldolgozását) szokás az első reggaeton-számnak tartani. Ezekben a számokban még kézzelfoghatóan érezhetőek az átmenet fázisai a reggae – ragamuffin – dembow – latin reggae – reggaeton vonalon, itt még nem olvadtak egybe az összetevők, hanem külön-külön figyelhetőek meg a számban.

FRIVOL MŰFAJ

Amennyire a salsa szemérmetlenül dögös volt a maga idejében, olyan a reggaeton ma – persze közben magasabbra került a lécc és az ingerküszöb, így a reggaeton zeneileg sokkal egyszerűbb a rafináltan és összetetten hangszerelt salsánál, a szöveg és a tánc pedig fényévekkel frivolabb (vagy prosztóbb, ha így kifejezőbb). Innentől ez az összeállítás olyan, mint azon lamentálni, hogy Pelé vagy Puskás megállná-e a helyét a mai fociban, ahol sokkal nagyobb az iram és kevesebb a hely cselekre. Mindenesetre a maga idejében mindkét műfaj kihívóan szexuálisnak minősült, a reggaetonra

pedig még külön is jellemző az iróniától azért nem teljesen mentes tahó-macsó attitűd, amivel viszont a *Despacito* már szakított, különben nem lehetett volna belőle sláger Amerikában.

REGGAETON-ALAPOK

A reggaeton tehát már legalább húsz éve létezik és a kezdetektől a *Despacito* befutásáért részben felelős **Daddy Yankee** volt az egyik legnagyobb sztárja. A műfaj egyik nagy mérföldköve az ő 2004-es *Gasolina* című száma, amely először tett gesztusokat a mainstreamnek és higitotta fel a stílust popos elemekkel, ennek pedig meg is lett az eredménye. Előtte még **Tego Calderón** (ő azonban a csajozós reggaeton helyett inkább a társadalmi üzeneteket részesítette előnyben), **DJ Playero**, a már említett Nando Boom és a panamai **Los Rabanes**, vagy valamivel később **Alexis y Fido** tört át komoly falakat a műfaj előtt.

EREDETMÍTOSZ

Az eredetmítoszt komoly viták övezik, aminek a végső kérdése, hogy Panama, Jamaica vagy Puerto Rico az őshaza. Bár a névben a reggae szerepel, Jamaicából inkább a raggamuffin/dancehall/dembow volt az, ami a reggaeton közvetlen előképe. Jamaica kulturálisan mindig is kilógott a karibi világból, elsősorban azért, mert itt nem spanyol a nyelv és a zene is teljesen más irányba fejlődött, mint a térség egyéb kisebb államaiban. Panamában azért találkozhatott a reggae és a latin zene, mert a

Panama-csatorna építésére sok jamaicai vendégmunkás érkezett az országba és ez volt az egyetlen spanyolajkú ország, ahol komolyabb jamaicai kolónia alakult ki. Panamában kerültek jamaicai alapokra a salsa, a plena, a bomba nevű latin tánczenék elemei. A nyolcvanas években, amikor felgyorsult a karibi országok közötti belső migráció, annak az USA-hoz tartozó Puerto Rico volt az egyik legkedveltebb célpontja, így Panamából is sokan érkeztek ide. Itt került aztán az egész keverékre rá a hiphop, annak minden külsődleges stílusis elemével a ruháktól a fukszokon át a dumáig.

A POLITIKA FELHAJTÓ EREJE

A kezdetekkor ugyanazt a szerepet töltötte be a reggaeton, mint a hiphop az amerikai nagyvárosokban: joggal dühös fekete fiatalok lepukkant környékeken, félbemaradt ingatlanberuházásokat vagy kiürült üzemcsarnokokat népesítettek be ilyen bulikkal, ahol kirappelték magukból a diszkriminációt, a szegénységet, a kilátástalanságot okozta frusztrációt, mellette pedig éltették a szexet, a drogokat és szidták a rendőröket. A kilencvenes évek közepén a Puerto Ricó-i kormány olyan kemény reggaeton-ellenes kampányt indított, hogy nemcsak a bulikon ütöttek rajta, hanem a rendőrség még a boltokból is begyűjtötte a reggaeton-lemezeket. Az addig teljes underground fedésben működő szcénától a balhétől egycsapásra ismert és népszerű

lett. Később egy pornográfia-ellenes kampány keretében a reggaeton-klipeket tiltották ki a tévékből, de ez is csak növelte a műfaj népszerűségét. A legjobb előadók pedig megérették, hogy ha kicsit finomítanak a szövegeken és el tudnak jutni a médiába, akkor ennek a dolognak óriási piaca lehet. Ezt a váltást hozta el az undergroundból a pop felé tartó úton Daddy Yankee, aki vezette a reggaeton népet. Ekkor, a *Gasolina* után kezdtek a nagy kiadók reggaeton-előadókat szerződtetni.

Mindez persze attól sem választható el, hogy az Egyesült Államokban komolyan növekvő arányú latin népség egyre nagyobb piacot jelent. Bár a mainstream média szereti úgy beállítani, hogy Justin Bieber „felfedezte” a chicano piacon már rég befutott Luis Fonsit, valójában nem Fonsi kereste meg őt, hanem fordítva – feltehetően mert neki volt nagyobb szüksége arra, hogy a spanyolajkú piacon is terjeszkedjen és a *Despacito* már addigra (a 2017. januári megjelenésétől az áprilisi, Bieberrel kiegészített verzióig) iszonyúan nagyot ment, nem csak a spanyolajkú USA-ban, hanem egész Latin-Amerikában.

LÁGYÍTOTT SIKERSZÁM

A *Despacito*, ahogy említettem, bár a csábításról szól, de sokkal lágyabb, nem macsó dal, mint a reggaetonos elődei. Dögösségben nagyjából úgy viszonyul a kilencvenes évek reggaeton-slágeréhez, mint a *Please Please Me* a *Honky Tonk Woman*hez, vagy C.C. Catch a tíz évvel korábbi korai Gloria Gaynor-számokhoz. Viszont ha az ember túlteszi magát a hisztérián, egyáltalán nem rossz szám. Figyelmes hallgatással még az is feltűnik, hogy nagyon sok benne a bachata-stílusjegy, gyakorlatilag a szögletesebb reggaeton-alapot a puhább, csábítóbb, bachatara jellemzőbb éneklési stílus lágyítja meg és csak a refrénnél van a számnak valódi reggaetonos lüktetése.

JOB, HA TUDJUK

Az biztos, hogy mostantól a reggaeton beköltözik a mainstreambe, abban az értelemben, hogy unos-untalan reggaeton-ritmus és egyéb stílusis jegyek fognak feltűnni a tucatslágerekben és a reklámok zenéiben – a tömeggyártott zene inkorporálni fogja a siker kulcsának gondolt elemeket, ahogy ez korábban megtörtént a jazz-zel, a salsával, a szambával vagy éppen a trance-szel is. A reggaeton ettől nem hal meg, de ahogy a liftzenét sem keverjük a jazz-zel, a reggaetonról is jobb, ha tudjuk, hogy az nem az, ami majd ezután fog elkezdenni ömleni a tévéből-rádióból. A következő ilyen nagy áttörést bemutató műfaj pedig minden bizonnyal a cumbia lesz, ami már itt toporog a kapuban. 📌

/ DADDY YANKEE